

*Анжеліка Романівна Крусян,
вчений секретар Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ORCID: 0000-0001-6437-2864*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ І РІШЕННЯ

Постановка проблеми. Справжній, а не уявний конституціоналізм є можливим за умови реалізації Конституції України, яка є «ядром» системи конституціоналізму, його нормативною основою. Адже Конституція України, яка за своєю сутністю є головним об'єднувальним джерелом права і демократії, містить норми, принципи та інститути, що регулюють суспільні відносини, які визначають демократичну і правову організацію публічної влади та суспільства, а закріплені в ній принципи демократизму, їх неухильна реалізація становлять дух справжнього конституціоналізму. Проте реалізація Конституції України є достатньо проблематичною, особливо в сучасних умовах правового режиму воєнного стану. Не менш важливим є визначення тенденцій модернізації Конституції у повоєнний період з урахуванням «досвіду» реалізації її положень під час війни та з метою подолання існуючих дефектів у конституційно-правовому регулюванні, наявність яких негативно впливає на ефективність реалізації Основного Закону України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на теоретичну та практичну актуальність ефективної реалізації Конституції України в сучасній юридичній науці бракує наукових праць, присвячених цій проблематиці. За останні майже двадцять років виокремлюється лише декілька монографічних досліджень, присвячених безпосередньо проблемам реалізації Основного Закону України, серед яких слід назвати колективну монографію науковців Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України «Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика» [1]. У контексті фрагментарних аспектів проблематики розглядали ці питання такі дослідники, як: М. Козюбра, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, О. Скрипнюк, Ю. Тодика, Ю. Шемшученко та ін.

Метою статті є науково-практичний аналіз основних проблем реалізації Конституції України, а також визначення конституційно-правових засобів їх вирішення.

Основні результати дослідження. У конституційно-правовій науці реалізація Конституції України розглядається як багатогранне явище, в якому виокремлюються зміст, форми та механізм. Так, у монографічній роботі «Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика» визначається, що «за своїм змістом реалізація чинної Конституції – це забезпечення: непорушності конституційного ладу; всебічної й повної реалізації прав і свобод людини і громадянина; реалізації конституційних форм безпосереднього народовладдя; організації та діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування відповідно до принципів, функцій і повноважень, визначених Конституцією України; ...тощо». За формою, на думку вчених, реалізація Конституції – це: додержання всіх її положень, принципів і норм усіма органами державної влади і органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами та громадянами; виконання положень Конституції відповідними органами державної влади та органами місцевого самоврядування, посадовими особами відповідно до своєї компетенції, а громадянами відповідно до своїх обов'язків; належне застосування положень Конституції при здійсненні своїх функцій і повноважень органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами шляхом прийняття передбачених Конституцією законів України, актів Президента України, актів уряду тощо [1].

Ю. Тодика обґрунтовував наявність механізму реалізації конституційних норм як «сукупність правових і інституційних елементів, за допомогою яких забезпечується на практиці здійснення конституційних приписів» [2, с. 339].

На основі системного аналізу існуючих концептуальних підходів щодо визначення цього правового явища та ґрунтуючись на постулатах теорії права щодо правореалізації, видається доцільним та обґрунтованим як методологічного інструментарію дослідження реалізації Конституції України визначити таке. По-перше, змістом реалізації Конституції України є впровадження в існуючу практику принципів і цінностей Основного Закону та втілення конституційних приписів у правомірних діях усіх суб'єктів конституційно-правових відносин. По-друге, мета реалізації Конституції України – це забезпечення конституційного правопорядку. По-третє, форми реалізації – це дотримання, виконання, використання та застосування норм Конституції України. По-четверте, механізм реалізації Конституції України діє через: прийняття та реалізацію нормативно-правових актів, що деталізують Конституцію (конституційне законодавство), адже положення Конституції деталізуються й набувають свого розвитку в поточному законодавстві, саме конституційні положення повинні надавати всій правовій системі єдиної спрямованості; діяльність суб'єктів конституційно-правових відносин з дотримання, виконання, використання та застосування безпосередньо норм Конституції як акта прямої дії, адже Конституція України є «працюючим» нормативним актом, основною функцією якого є регулювання основоположних, базових суспільних відносин практично в усіх сферах життєдіяльності суспільства і держави.

Реалізація Конституції України має відповідати такому критерію, як ефективність, яка визначається через результативність реалізації Конституції щодо досягнення соціально визначеної мети – забезпечення конституційного правопорядку.

Основними проблемами, що негативно впливають на ефективність реалізації Конституції України, є дефекти в конституційно-правовому регулюванні, серед яких виокремлюються такі, як колізії, прогалини, недоліки змістовно-юридичного структурування тексту та юридичних конструкцій конституційно-правових норм. Ця проблема є актуальною не тільки для України, а й для інших держав, тому що в конституційному законодавстві будь-якої держави можливі дефекти.

На особливу увагу заслуговують колізії норм Конституції України. Подібні дефекти негативно позначаються на конституційно-правовій практиці. Адже конституційні постулати повинні становити основу не тільки конституційного, а й усього законодавства України. Зокрема, Конституційний Суд України підкреслював, що «на Конституції України ґрунтовано галузеве законодавство, яке розвиває, конкретизує й деталізує конституційні приписи» [3]. Однак не всі конституційні положення вирізняються єдністю й послідовністю. Наприклад, у ст. 6 Конституції України як самостійна гілка державної влади виділяється судова влада. Проте спеціальний розділ, присвячений суду, називається «Правосуддя», в якому вербальна конструкція «судова влада» не застосовується взагалі, тоді як у чинному законодавстві України цей термін використовується (наприклад, у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року, який «визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні» [4]). Думається, що Конституція повинна чітко визнати суд самостійною і незалежною державною владою, що своєю чергою зумовлює й чітке визначення його конституційного статусу, тим більше, що функціональна характеристика суду дає можливість обґрунтувати його позицію як самостійної гілки державної влади.

Крім того, у розділі «Правосуддя» Конституції України містяться статті, присвячені Вищій раді правосуддя (ст. 131), прокуратурі (ст. 131-1), адвокатурі (ст. 131-2). Ці органи не здійснюють правосуддя, адже правосуддя в Україні здійснюють виключно суди (як це визначено у ч. 1 ст. 124 Конституції України), однак вони є суміжними органами, які сприяють здійсненню правосуддя та належать до судової влади. Це також підкреслює необхідність зміни назви розділу з тим, щоб уникнути колізії між його назвою та його змістовим наповненням.

Колізійними видаються норми ч. 4 ст. 83 Конституції з положеннями розділу V «Президент України». Так, відповідно до ч. 4 ст. 83 Конституції України у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану. В розділі V «Президент України» аналогічні норми відсутні. Проте інститут президентства, як і інститут парламентаризму, має представницьку природу та формується шляхом виборів, тобто вони є формами представницької демократії, а їх створення є проявом прямого народовладдя – виборів.

Суперечливими є норми, що містять цензи щодо кандидатів на посади Президента України та кандидатів до народних депутатів України. Так, відповідно до ч. 3 ст. 76 Конституції України не може бути обраним до Верховної Ради України громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена й не знята в установленому законом порядку, водночас у положеннях ст. 103 Конституції України, яка визначає вимоги та цензи до кандидата на пост Президента України, ця вимога відсутня, що на практиці може призводити до колізій.

Потребують узгодження положення статей Конституції України щодо визначення форм власності. Так, у ст. 41 йдеться про існування таких форм власності, як приватна, державна та комунальна. Водночас у ст. 13 зазначається наявність такого правового явища, як право власності Українського народу. Виходячи з теорії демократії, а також враховуючи неоліберальні принципи конституціоналізму, право власності Українського народу доцільно розглядати як особливу форму власності.

До дефектів слід віднести недоліки змістовно-юридичного структурування тексту Основного Закону. Так, за своїм змістом перший розділ містить основи (основні принципи) конституційного ладу України. На це вказував Конституційний Суд України ще у 1999 році, відзначаючи, що розділ I «Загальні засади» Конституції України «закріплює основи конституційного ладу в Україні» [5]. Проте не тільки перший розділ Конституції містить основи конституційного ладу, оскільки економічні, політичні основи конституційного ладу закріплені й у таких статтях, як статті 36, 37 (віднесені до політичних основ конституційного ладу), статті 41, 42 (віднесені до економічних основ), ст. 25 (належить до гуманістичних основ) Конституції України. Звідси, змінити назву розділу на «Основи конституційного ладу» або «Засади конституційного ладу» буде теоретично правильним та логічно обґрунтованим за умови внесення змін до його змісту. Зокрема, включення до нього окремих положень з інших розділів чинної Конституції, внесення додаткових положень і зведення цих положень у єдиний блок «основ конституційного ладу», структурований на «видові» основи – основні характеристики Української держави, гуманістичні, політичні, соціально-економічні, національно-культурні, екологічні основи конституційного ладу, з відповідною зміною розташування та нумерації відповідних статей цього розділу та тексту Конституції України загалом.

Іншою проблемою конституційного законодавства є наявність у ньому прогалин. При цьому слід враховувати, що відповідно до теорії права прогалини можуть бути дійсні та уявні. Прогалини в конституційному праві характеризуються тим, що конкретний вид суспільних відносин не врегульовано конституційно-правовими нормами, тобто ці норми відсутні в конституційному законодавстві, не встановлено методів конституційно-правового регулювання таких суспільних відносин, не закріплено в конституційному матеріалі принципів, на яких повинно здійснюватися їх регулювання.

Наявність прогалин у конституційному праві свідчить про недоліки правової системи. Проте такі прогалини об'єктивно можливі й навіть неминучі в умовах державно-правового реформування і становлення громадянського суспільства, коли розвиваються відповідні конституційні правовідносини, з'являються нові суспільні відносини, що потребують правового регулювання. І тут важливо максимально точно встановити належність цих суспільних відносин до предмета конституційно-правової галузі.

Не перебуваючи в рамках жорсткого юридичного позитивізму, сприймаючи як об'єктивну реальність існування соціологічних, юснатуралістичних та інших напрямів у теорії конституціоналізму, все ж слід констатувати, що нові суспільні відносини тільки тоді можуть бути визнані предметом конституційного правового регулювання, коли в цьому зацікавлене як громадянське суспільство, так і сама держава. При цьому з розвитком держави та суспільства змінюється й Конституція, а також трансформується й предмет конституційного права, який не є статичним. З'являються «нові» суспільні відносини, що є не врегульованими, тобто відсутня необхідна нормативно-правова матерія, що в узагальненому вигляді можна назвати прогалиною. Проте ця прогалина має подвійну сутність: для поточного конституційного законодавства вона є реальною, оскільки певний вид суспільних відносин, що входять до сфери регулювання конституційного права, недостатньо регламентований, а для Конституції ця прогалина може бути уявною, якщо існують норми загального характеру, які можуть бути застосовані до цього виду суспільних відносин, у такому випадку прогалина відсутня «a priori». У більшості випадків прогалини існують у чинному кон-

ституційному законодавстві, ніж у тексті Конституції України. Безумовно, можна констатувати й прогалини в тексті Основного Закону, але в цьому випадку необхідно дуже чітко з'ясувати, чи не є така прогалина уявною для Конституції. Звідси важливим є чітко визначати, яке коло та який обсяг суспільних відносин має регулювати Конституція, якою є межа цього регулювання.

Сучасна Конституція має регулювати всі суспільні відносини, що визначають основи організації держави і суспільства. При цьому слід виходити з основної детермінанти щодо визначення предмета конституційно-правового регулювання, а саме, що ці відносини є найбільш важливими, основними суспільними відносинами, які створюють підґрунтя всіх соціальних зав'язків, що виникають у системі «людина – суспільство – держава».

Конституція – це лаконічний правовий документ загальноустановчого характеру і регулювання, який потребує подальшого розвитку в чинному законодавстві. Тому прогальність регулювання певних сфер суспільних відносин зазвичай існує не в Конституції, а в конституційному законодавстві. Наприклад, до основних сфер таких суспільних відносин в Україні слід віднести формування й освоєння ефективної моделі взаємодії і співпраці між Верховною Радою України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України. Прогальністю вирізняється й регулювання інституту президентства в Україні. Відсутність конституційних традицій у цій сфері породжує необхідність прийняття спеціального закону для усунення прогалин, що стосуються конкретизації статусу Президента України, порядку здійснення ним конституційних повноважень, регламентації процедури припинення повноважень глави держави, недоторканності Президента (ст. 105 Конституції) тощо. Отже, першочергове значення для реалізації Конституції має конкретизація і розвиток її положень у поточному конституційному законодавстві. У ряді випадків це позначено в нормі самої Конституції вказівкою на необхідність прийняття відповідного закону (наприклад, у Конституції України зроблено такі вказівки в статтях 4, 6, 10, 14, 15, 17, 20, 82, 89, 107, 120, 146 та ін.). Втім, незважаючи на те, що Конституції України вже понад 28 років, досі ще не прийняті всі закони, на які є пряма вказівка в її тексті (наприклад, закони про Державний Прапор України та Державний Герб України, про місцеві референдуми та ін.).

Важливим способом перманентного вдосконалення і розвитку Конституції є вдосконалення і розвиток конституційного законодавства. Конституція тільки тоді буде несуперечливою і сучасною (тобто відповідною суспільним відносинам, що постійно розвиваються), коли буде створено не один «ідеальний» документ – довершена Конституція, що теоретично й практично є неможливим, а коли буде створено струнку, науково обґрунтовану, ієрархічну систему нормативних актів, що дають можливість ефективно функціонувати Конституції, тобто конституційне законодавство.

На сьогодні є прогалини й у тексті Конституції, наприклад, пов'язані з необхідністю закріплення в її тексті екологічних основ конституційного ладу з метою забезпечення екологічної безпеки, зокрема, ця проблема була актуалізована війною, яка триває в Україні.

Слід зазначити, що війна зумовлює й інші проблеми реалізації Конституції України. По-перше, в умовах війни забороняється (самою Конституцією) внесення змін до Конституції України, навіть якщо це викликано необхідністю усунення дефектів в її тексті. По-друге, в умовах війни проблеми реалізації Конституції України виявляються в обмеженні реалізації її норм щодо прямого народовладдя та певних прав людини. Щодо особливостей обмеження прав людини та необхідності їх забезпечення і захисту в сучасних умовах правового режиму воєнного стану докладно йдеться в багатьох наукових публікаціях, зокрема і в працях авторки цієї статті [див., наприклад: 6].

Крім того, в умовах війни виникають проблеми і щодо реалізації положень розділу III Конституції України «Вибори. Референдуми». Адже аналіз виборчого законодавства, а також судової практики свідчить про несумісність воєнного стану із дотриманням конституційних принципів виборчого права, а звідси і проблематичність проведення будь-яких демократичних виборів, референдумів та інших форм прямого народовладдя. Отже, спостерігається звуження простору для прямої демократії та необхідність її тимчасового обмеження з метою забезпечення безпеки та захисту самої демократії. При цьому слід акцентувати увагу на тому, що війна тільки підкреслює важливість захисту демократичних принципів для майбутнього розвитку української державності. Таку демократію можна визначити як конституційно-правову демократію, тобто демократію, яка захищає себе конституційно-правовими засобами від загроз, зумовлених широкомасштабною агресією. При цьому актуальним є питання адаптації демократичних механізмів, пошук нових

засобів реалізації демократичних процесів в умовах воєнного стану, серед яких слід виокремити такі, як підтримка громадянського суспільства державної влади і політики, розвиток громадських ініціатив, спрямованих на захист прав і свобод людини, взаємодія між владою та громадянським суспільством на основі діалогу та сумісного вирішення актуальних проблем.

Сучасна практика зумовлює виникнення нових форм демократії, які не вкладаються в існуючі концепції. Наприклад, концепт войовничої демократії (також відомої як «демократія, що здатна себе захистити» К. Льовенштайна [7, с. 77]) нині доволі міцно увійшов у науковий обіг. Проте войовнича демократія визначається як правове обмеження демократичних свобод з метою ізоляції демократичних режимів від загрози повалення. Тому її засоби більш прийнятні для боротьби з «рашизмом» як проявом сучасного нацизму та фашизму.

У повоєнний період відродження України та її подальшому євроінтеграційному розвитку необхідно буде не тільки повноцінно поновити демократичні форми та інституції, але й, спираючись на воєнний досвід, оновити інструментарій сучасної демократії та адаптувати його до можливих екстраординарних умов.

На ефективність реалізації Конституції України впливає своєчасність її оновлення відповідно до конституційно-правових реалій. Тому передусім у повоєнний період необхідною буде модернізація Конституції України щодо утвердження національної ідентичності; розвитку інститутів громадянського суспільства; розширення інститутів та гарантії прямої демократії; розширення гарантії прав і свобод людини, зокрема для внутрішньо переміщених осіб і національних меншин, з акцентом на їхню інтеграцію та соціальний захист, розширити економічні права та свободи; внесення змін, які б закріплювали основи національної безпеки та оборони, включаючи механізми співпраці з міжнародними партнерами та забезпечення обороноздатності країни; завершення реформи децентралізації публічної влади та територіального устрою України; врегулювання питань статусу АРК; доповнення Основного Закону України положеннями, що гарантують екологічну безпеку, враховуючи наслідки війни для навколишнього середовища та ін. При цьому масштабність необхідних змін до Конституції України та необхідність проведення конституційно-правових реформ, спрямованих на євроінтеграцію України, надають підстави зробити висновок про обґрунтованість прийняття нової редакції Основного Закону України.

Висновки. Для ефективної реалізації Конституції України необхідним є усунення її дефектів, серед яких виокремлюються такі, як колізії, прогалини, недоліки змістовно-юридичного структурування тексту та юридичних конструкцій конституційно-правових норм.

Важливим елементом механізму результативної реалізації Конституції України є вдосконалення і постійний розвиток конституційного законодавства. Також необхідною умовою якісної реалізації Конституції України є своєчасне її оновлення, адже суспільні відносини змінюються, і Основний Закон має не тільки кореспондувати цим змінам, а бути на крок попереду, прогножуючи їх розвиток, що зумовлює необхідність модернізації Конституції України – нормативної основи утвердження та розвитку України як демократичної, правової держави, повноправного члена європейського співтовариства.

Список використаних джерел

1. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / відп. ред. В. Ф. Погорілко: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України: А.С.К., 2003. 652 с.
2. Тодика Ю. М. Конституція України – Основний Закон держави і суспільства. Харків: Факт, 2001.
3. Рішення Конституційного Суду України від 13 травня 2024 року № 6-р(П)/2024 (справа про обов’язковість судового рішення). URL: <https://ccu.gov.ua/dokument/6-rri2024>
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#top>
5. Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 (справа про застосування української мови). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99#Text>
6. Крусян А. Р. Особливості захисту прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні: конституційно-правовий аспект. *Правова держава. Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. 2024. Вип. 35. С. 348–361.
7. Левенштайн Карл. Войовнича демократія та фундаментальні права. *Український часопис конституційного права*. 2024. № 2. С. 76–98.

References

1. Problemy realizatsii Konstytutsii Ukrainy: teoriia i praktyka / Vidp. red. V. F. Pohorilko: Monohrafiia. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy: A.S.K., 2003. 652 s.
2. Todyka Yu. M. Konstytutsiia Ukrainy – Osnovnyi Zakon derzhavy i suspilstva. Kharkiv: Fakt, 2001.
3. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 13 travnia 2024 roku № 6-r(II)/2024 (sprava pro oboviazkovist sudovoho rishennia). URL: <https://ccu.gov.ua/dokument/6-rii2024>.
4. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 2 chervnia 2016 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#top>
5. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 14 hrudnia 1999 roku № 10-rp/99 (sprava pro zastosuvannia ukraïnskoi movy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99#Text>
6. Krusian A. R. Osoblyvosti zakhystu prav i svobod liudyny v umovakh voïennoho stanu v Ukraini: konstytutsiino-pravovy aspekt. *Pravova derzhava: Shchorichnyk naukovykh prats Instytutu derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy*. 2024. Vyp. 35. S. 348–361.
7. Levenshtain Karl. Voïovnycha demokratiia ta fundamentalni prava. *Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava*. 2024. № 2. S. 76–98.

Крусян А. Р. Проблеми реалізації Конституції України: аналіз і рішення

У статті аналізуються основні проблеми реалізації Конституції України, а також визначаються конституційно-правові засоби їх вирішення. Як методологічний інструментарій дослідження зазначеної проблематики авторка розкриває зміст, форми, механізм та мету реалізації Конституції України. Визначаються основні проблеми, що негативно впливають на ефективність реалізації Конституції України, якими є дефекти в конституційно-правовому регулюванні, серед яких виокремлюються та аналізуються такі, як колізії, прогалини, недоліки змістовно-юридичного структурування тексту Основного Закону та юридичних конструкцій конституційно-правових норм.

Обґрунтовується, що важливим елементом механізму якісної та результативної реалізації Конституції є вдосконалення і постійний розвиток конституційного законодавства. Визначається, що на ефективність реалізації Конституції України впливає своєчасність оновлення її тексту відповідно до конституційно-правових реалій. Звідси робиться висновок, що передусім у повоєнний період важливою буде модернізація Конституції України. Тому для ефективної реалізації Конституції України необхідним є усунення дефектів у конституційно-правовому регулюванні, постійний розвиток конституційного законодавства та своєчасне оновлення, модернізація Конституції України – нормативної основи утвердження та розвитку України як демократичної, правової держави, повноправного члена європейського співтовариства.

Ключові слова: Конституція України, реалізація Конституції України, дефекти в конституційно-правовому регулюванні, колізії, прогалини, недоліки змістовно-юридичного структурування тексту Основного Закону, конституційне законодавство, модернізація Конституції України.

Krusian A. R. Problems of Implementation of the Constitution of Ukraine: Analysis and Solutions

The article analyses the main problems of the implementation of the Constitution of Ukraine and identifies the constitutional and legal means of their solution.

As a methodological tool for studying this issue the author reveals: the content of the implementation of the Constitution as the introduction of the principles and values of the Fundamental Law into the existing practice and the embodiment of the constitutional provisions in the lawful actions of all subjects of constitutional and legal relations; the purpose of its implementation - ensuring constitutional law and order; the forms of its implementation - observance, execution, use and application of the Constitution; the implementation mechanism, which shall operate through the adoption and implementation of legal acts detailing the Constitution (constitutional legislation) and through the activities of the subjects of constitutional and legal relations in order to observe, implement, use and directly apply the provisions of the Constitution of Ukraine.

The author concludes that the implementation of the Constitution of Ukraine should meet the criterion of efficiency, which is determined by the effectiveness of its implementation in terms of achieving a socially determined goal – ensuring the constitutional legal order.

The main problems affecting the efficiency of the implementation of the Constitution of Ukraine are defects in constitutional and legal regulation, among which the author highlights such issues as conflicts, gaps and shortcomings in the substantive and legal structuring of the text of the Fundamental Law of Ukraine and legal constructions of constitutional and legal norms.

Overcoming and eliminating these defects is a prerequisite for the effective implementation of the Constitution of Ukraine. At the same time, the author argues that an important element of the mechanism of effective implementation

of the Constitution is the improvement and continuous development of constitutional legislation. The Constitution will only be consistent and modern (i.e., consistent with constantly evolving social relations) when not just one 'perfect' document – a perfect Constitution – is created, which is theoretically and practically impossible, but when a coherent, scientifically sound, hierarchical system of regulations enabling the Constitution to function, i.e., the system of constitutional legislation, is created.

The effectiveness of the implementation of the Constitution of Ukraine is influenced by the timeliness of updating its text in accordance with constitutional and legal realities. This leads to the conclusion that, first of all, in the post-war period it will be important to modernise the Constitution of Ukraine.

Therefore, for the effective implementation of the Constitution of Ukraine it is necessary to eliminate its defects (conflicts, gaps, shortcomings in the substantive and legal structure of the text and legal structure of constitutional and legal provisions) and to constantly develop constitutional legislation. Another prerequisite for the qualitative implementation of the Constitution of Ukraine is its timely updating, since social relations are changing and the Fundamental Law of Ukraine should not only correspond to these changes, but also be one step ahead of them, anticipate their development, which requires the modernisation of the Constitution of Ukraine – the regulatory framework for the establishment and development of Ukraine as a democratic state governed by the rule of law, a full member of the European community.

Key words: Constitution of Ukraine, implementation of the Constitution of Ukraine, defects in constitutional and legal regulation, conflicts, gaps, shortcomings of substantive and legal structuring of the text of the Fundamental Law, constitutional legislation, modernisation of the Constitution of Ukraine.

DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-46-52